

selle paiga peale. Nii ruttu teeb looduse vägi mered ja järwed walmis ja Jumala säädmist mööda wõtab taeva laatus iga aasta mitu ja mitu miljoni waati wett merede ja järwede seest ja kannab maadele oma wara- ja hilja vihma inimestele, loomadele ja taimedele kosutuseks; see-päraast on siis meile Vooja tundmine ja auustumine enam, kui Möörise ja muude tundmine tarvis. Targad ütlewad, et Kaspia meri (järw) üksi 7 miljoni ämbert wett õhkpesale maade fastmiseks annab ja Tema looduse vägi seda nagu udufulge kannab, kunnaks meie weikese toobriga wett kandes ähime ja puhume.

Ennem kui Euroopasse tuleme, waatame veel Hiinlaste suure müiri korra läbelikult üle. Meie pool oli enne umbaia aidadega suur tegu ja ise ndukad ja jõukad peremehed ei julgenud wahest sellepäraast kohta wahetada ega rentida et wäljade aiad oonud olla, kunnals Hiinlased kogu oma suure taewaliku riigi ümber suure kindla müiri tegiwad. Nimetatud müür on Baabiloni linna müiri sarnane ja ligi 3 tuhat wersta pikk ning Hiinlased ise nimetawad seda: „Van-li-tshang-tshing” — s. o.: meie suur 1000-de lii pikkune müür. Hiinlaste suur vägew keiser Shioang-ti hakkas 214 enne Kristuse sündimist seda müiri

ehitama ja tema järeltulijad leisrid ajasiwad seda asja edasi, kuni ta 7 aasta-saas uuel-aenal, nüidises pikkuses walmis sai, ning oli seks ehitatud, et Mongoolased ep pidanud mitte nende riigi peale tungida wõima. Nüidise aepõlswega, kus suurtükid nii mõeuwad on, ei ole sehukesest muldwallist palju warju ja kui Jumal piaks korra maad liigutama, siis variseb see ühest ära ning mõne saea aasta pärast ei tunta seda kohta enam.

Nüid laseme siis Euroopas natukest filmad ringi käia; nõnda arvata 18. Augustil 1586 laskis paavst Sikstus V. ühe suure 60 tuhande naelase ja 117 Rooma salmet pika, marmorist raitutud samba, mis Gootlaste läbi Rooma ära-ävitamise ael oli maha lükitud, maa seest wälja kaewata ja Waatikaani lossi juure ülespanna, mis üle kogu Itaalia rahwas päranе suuga imestelewid. Dominikus Fontaana, üks ehituse meister, kes selle samba püstti pani, tegi 900 inimesega ja 80 hobusega kogu 5 kuud selle püstipanemise tällal tööd, ja kui see sammas täitja määratud paigale oli pandud, ütleb Jeesuuit Bonaani, siis annud nimetatud paavst talle selle ette 5000 tufatit ja ühe tuld tee palgaks, 2000 tufatit aastas puiuskit ja üle selle 1000 tufatit taslu rahaks. Ka olla ta töömehed teda paavsti palasti juurest oma